

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ELEKTROTECHNIKY A INFORMATIKY

POZNÁMKY K PŘEDMĚTU
ELEKTRONICKÁ PŘÍPRAVA
DOKUMENTŮ

MATĚJ TRAKAL
Poslední úprava: 14. ledna 2011

Obsah

1 Úvodní hodina – 30. září 2010	4
1.1 Pojem typografie, odstavec a jeho úprava, "Lorem ipsum...".	4
2 Cvičení 2 – 7. října 2010	5
2.1 klasifikace písem	5
2.2 Ruční sazba	5
2.3 Důležité pojmy o písmu	5
2.4 Jednotky v typografii	6
2.4.1 Rozměry	7
2.5 smíšená vazba	7
2.6 Hladká sazba	7
2.6.1 spojovník/rozdělovník -	7
2.6.2 pomlčka – a —	8
2.6.3 mínus	8
2.6.4 interpunkční znaménka (.,?, !, :, ;, ,,)	8
2.6.5 výpustka (...)	8
3 Cvičení 3 – 14. října 2010	9
3.1 Hladká sazba – pokračování	9
3.1.1 Uvozovky	9
3.1.2 Odsuvník (apostrof)	9
3.1.3 Palec a stopa, (oblouková) vteřina a minuta: " '	9
3.1.4 Stupeň: °	9
3.1.5 Paragraf §	9
3.1.6 Ampersand: &	9
3.1.7 Znak pro číslo: #	9
3.1.8 Lomítko: //	9
3.1.9 Procenta %	9
3.1.10 Sazba čísel a výrazů s čísly	9
3.2 Sázení matematických příkladů	10
4 Cvičení 4 – 21. října 2010	11
4.1 Překlad zdrojového T _E X dokumentu	11
4.2 Sazba not	11
4.3 Hladká sazba v T _E Xu	11
5 Cvičení 5 – 4. listopadu 2010	12
5.1 Vyznačování	12
5.1.1 Kurziva	12

5.1.2	Polotučné řezy	12
5.1.3	Kapitálky a verzálky	12
5.1.4	Změna barvy	12
5.2	Nevhodné typy vyznačování	12
5.2.1	Podtrhávání	12
5.2.2	Prostrkávání	13
5.2.3	Odlišný řez písma	13
5.3	Vyznačování a interpunkce	13
5.4	Smíšená sazba	13
5.4.1	Pořadová sazba	13
5.5	Sazba tabulek	14
6	Cvičení 6 – 11. listopadu 2010	15
6.1	Technická sazba	15
6.1.1	Matematická sazba	15
6.1.2	Mezery	15
6.1.3	Zlomky	16
6.1.4	Další zvláštnosti	16
7	Cvičení 7 – 18. listopadu 2010	17
7.1	ConT _E Xt	17
8	Cvičení 8 – 25. listopadu 2010	18
8.1	Tvorba knihy	18
8.1.1	Stránkový rejstřík	18
8.1.2	Řádkový rejstřík	18
8.1.3	Záhlaví a zápatí	18
8.1.4	Paginace	18
8.1.5	Stránková zarážka, východová stránka	19
8.1.6	Titulky a podtitulky	19
8.1.7	Marginálie – poznámky na okraji	19
8.1.8	Iniciály	19
8.1.9	Poznámky	20
8.1.10	Obrázky a tabulky	20
8.2	Vnitřní části knihy	20
9	Cvičení 9 – 2. prosince 2010	22
9.1	Seznam literatury	22
9.1.1	Možnosti odkazů na seznam citací	22
9.2	Vnitřní části knihy	22
9.3	Závěrečné úpravy	23

10 Cvičení 10 – 9. prosince 2010	25
10.1 Korektury	25
10.1.1 Korekturní znaménka	25
10.2 Požadavky tiskárny	25
10.3 Opravy češtiny	25
11 Cvičení 11 – 16. prosince 2010	26
11.1 Typografie na webu	26
12 Cvičení 12 – 6. ledna 2010	27
12.1 Jak správně připravit prezentaci	27
12.2 Unicode	27

1 Úvodní hodina – 30. září 2010

1.1 Pojem typografie, odstavec a jeho úprava, "Lorem ipsum...".

- Odstavec: zarovnání, vyznačování,
- algoritmus zalamování řádků odstavce.

2 Cvičení 2 – 7. října 2010

serify mají své jména: zrno (f), patka (d), hlava (d), a další

sans-serif Arial

serifová písma Times (římská kapitálka), Times new roman (antikva), Baskervil (cz písma pro sazbu knih), georgie, palatino (slavnostnější)

2.1 klasifikace písem

- podle tvaru, původu

Československá klasifikace dynamická antikva (skloněná písma, kresba skloněnou křídou) přechodová (stále odklon, ale už není tak znatelný sklon) statická (má svislou osu, nejuzší nahore/dole)

lineární písma

serifová písma

bezserifová písma (egyptienky)

skripty (snaží se napodobit psané písmo)

kaligrafická písma

2.2 Ruční sazba

vinařský lis

kuželky se vysázeli na řádek, pak se utáhlo, vložili se klíny, kde měli být mezery a na ně se společně zatlačilo lisem, takže mezery stejně velké (podle zajetí klínů mezi písma)

2.3 Důležité pojmy o písmu

stupeň písma stupeň písma - velikost kuželky - nikoli kresby na kuželce

- o stupeň větší (1,2krát): 1,2krát, o 2: 1,44krát, o 3: 1,728
- o stupeň menší (0,8krát): násobí se 0,8...

kuželka odlitek, kam je umístěno písmo na jedné kuželce

Verzátky VELKÁ PÍSMENA

Minusky malá písmena

Kapitálky KAPITÁLKY

Účarí ?

Spodní dotažnice kam zasahuje j,y,g, (spodní částí písma)**Hotní dotažnice (bez akcentů)** kam dosahují nahoře Verzálky**Hotní dotažnice (s akcenty)** kam dosahují nahoře Verzálky ÁČ (akcenty - diakritika)**Kerning** VLTAVA vs. VLTAVA, KATAKOMBY vs. KATAKOMBY, LÁVA vs. LÁVA – slívání písmen k sobě (překrývání kuželek). Vyrovnání by mělo být takové, aby plochy mezi znaky byly stejně velké.

Obrázek 1: Kerning – stejný font a velikost (horní s kerningem)

Ligatura (slítek) nahrazení jedné kuželky jednou se dvěma znaky spojenými (fi vs. fi, fl vs. fl, Et = &)**Rozpal** rozšíření mezislovních mezer (nad únosnou mez)

Roztažení   slov   je   pak   divné.

2.4 Jednotky v typografii**Didot** je odvozen od pařížské stopy (32,48cm), 0,376 = didot, písmo 12 didot = cicero, používá se v evropské sazbě, v americké jiné, dnes se moc nepoužívá.**Pica [pájka]** z britské míry (30,48cm), jeden palec(inch) má 72.27 bodů. 1pt = 25,4mm/72,27 = 0,351 mm

Adobe (upravený Pica) upravuje velikost bodu na $1/72$, jeden pt je tedy = 0,353mm

Relativní jednotky rozměry vztažené k velikosti písma

- em (velikost písmene M)
- ex (velikost písmene x)

2.4.1 Rozměry

- čtverčík (em space)
- půl čtverčík (en space)
- třetina (thick space)
- čtvrtina (middle space)
- osmina (thin space)
- vlasová (hair space)
- desetinná (punctuation space)
- číslicová (figure space)
- nerozdělitelná (non-breaking space)

2.5 smíšená vazba

tabulky, pořadová sazba(odrážky), obrázky,...

2.6 Hladká sazba

běžný odstavec, beletrie (pouze běžný text)

2.6.1 spojovník/rozdělovník -

Spojuje složené výrazy, má mluvčí význam (na konci řádku), propan-butan, je-li, česko-anglický slovník, Pardubice-Polabiny, obor kuchař-číšník, žluto-zelené tričko (dvoubarevné), žlutozelená (odstín jedné barvy), IP-adresa, alpha-verze, n-tice/k-tice prvků tlustá krátká čárka

2.6.2 pomlčka – a —

úzká, delší, než spojovník v české sazbě se používá převážně půlčtverčiková pomlčka!, čtverčiková pouze u 3,— (jakoby 00) půlčtverčiková (en dash) 3–8, Praha–Brno, duben–září, Pardubice – Hradec Králové (víceslovné), Suchý–Šlitr doporučení městské části psát: Praha 2 – Vinohrady, Pardubice – Polabiny čtverčiková (em dash)

2.6.3 mínus

– + ±

2.6.4 interpunkční znaménka (.,?, !, :, ;, ,,)

více znamének za sebou, bez mezer... např.: v čase se píše tečka (hodiny a minuty), bez mezer v matem. operacích mezera skóre s : bez mezer v přejatých věcech některých bez mezery za . u číslování kapitol, obr, apod se za tečkami před číslicí mezera nepíše (2.1, 2.3.1) interpunkční znaménko hned za písmeno! po interpunkčním znaménku následuje mezera (pokud nenásleduje další interpunkční znaménko)

okolo / u zlomku, u : jako dělení, a další mezery

2.6.5 výpustka (...)

... vs. ...

3 Cvičení 3 – 14. října 2010

3.1 Hladká sazba – pokračování

3.1.1 Uvozovky

„Tradiční české uvozovky“

Další uvozovky: „„text““ , ‘ ’ “ ” „ ’ ’ ’ ’ ° §

„Pokud věta začíná uvozovkou, také jí končí.“ Pokud „uvozovky začnou ve větě, končí před tečkou“.

3.1.2 Odsuvník (apostrof)

,

3.1.3 Palec a stopa, (oblouková) vteřina a minuta: " '

3.1.4 Stupeň: °

Číslo oddělujeme od jednotky (15 °C), pokud se uvede dohromady 15°C znamená přídavné jméno (15stupňový).

Stupně, minuty a vteřiny se píší bez mezer (57°15'44,8")

3.1.5 Paragraf §

„Podle § 6 a 7.“ Jak je vidět, mezi paragrafem a číslem je mezera (předpokládám, že nedělitelná)

3.1.6 Ampersand: &

3.1.7 Znak pro číslo:

Sharp – křížek.

3.1.8 Lomítko: //

Pro matematickou operaci dělení se používá s mezerou okolo znaku ($34 / 2 = 17$), ale při zobrazení jako zlomek, se mezery nepíše ($\frac{17}{2} = 8 + 1/2$).

3.1.9 Procenta %

3.1.10 Sazba čísel a výrazů s čísly

- V letopočtech se řády neoddělují (bez mezer)

- i čtyřciferná čísla se oddělují mezerou 1 123
- čísla do dvanácti se píší slovy
- Věta začínající číslem se píše slovem
- Nepřipojujeme žádné koncovky k číslům ani symbolům (jediné je spojení čísla s druhým slovem – šestnáctibitový – 16bitový, dohromady s číslem, jelikož se píše dohromady i slovně.)
- Nezaměňovat verzálku O a nulu 0 (půl čtverčíku)
- 5 tisíc vs. 5 000 má jiný význam. (5 000 je přesný údaj, slovní znamená přibližně)
- Krát $\times$ vs "iks"x
- Pokud je u měny desetinná část Kč 150,50, pokud ne 150 Kč
- Datum s tečkou, jelikož lomítkový zápis se dá zaměnit s americkým zápisem.
- Telefonní čísla (420) 123 456 789, 542–48 s pomlčkou znamená rozsah čísel (od 42 až 48), se spojovníkem 542-48 znamená konec čísla.

Máme verzálkové a minuskové cifry. V češtině se minuskovým říká „skákavé“, jelikož jsou některé (3, 4, 5, 7 a 9) posazeny níže oproti ostatním. Minuskové se používají např. pro číslování rovnic.

3.2 Sázení matematických příkladů

$$x - 3y + z = 7$$

4 Cvičení 4 – 21. října 2010

4.1 Překlad zdrojového $\text{\TeX}$ dokumentu

- `latex sample2e.tex`
- `pdflatex sample2e.tex`

4.2 Sazba not

Můžeme v $\text{\LaTeX}$ u vysázet i noty, ovšem celkem složitým zápisem, pomocí `MusixTeX`. Existují GUI nástavby, aby se s notami pracovalo lépe, z nich lze následně skrz $\text{\TeX}$ vygenerovat PDF soubor.

Nástupcem `MusixTeX`u je třeba `LilyPond` a grafický nástroj `RoseGarden`.

4.3 Hladká sazba v $\text{\TeX}$ u

5 Cvičení 5 – 4. listopadu 2010

5.1 Vyznačování

Používá se odlišné varianty písma. (změna fontu, duktu (tloušťky čar), kurzívou, ...) Příliš mnoho druhů vyznačování snižuje přehlednost dokumentu. Dokument by měl vytvářet monolitickou plochu šedi, neměl by nijak v místech rušit (kromě případů tučného zvýraznění nejspíš).

5.1.1 Kurziva

V hladké sazbě se používá *kurzivní varianta písma*. Kurziva není skloněné písmo! Má jiný řez písma.

Pokud nám něco končí kurzivou a zasahuje do dalšího znaku, který už není kurzivou. Dodává se „kerning“ který znaky oddělí. Typicky znak *emph: el*), nebo *text!)* (*textls: !)*, *l)* *textit: !)*, *l)*).

5.1.2 Polotučné řezy

Způsobí opticky mnohem výraznější písmo, přesto není ještě tučným písmem. Pro vyznačení bohatě stačí použití polotučné řezy.

5.1.3 Kapitálky a verzálky

KAPITÁLKY a VERZÁLKY nepravé KAPITÁLKY. Nepravá kapitálka vytvořená zmenšením verzálky změni velikost písma, tím pádem je opticky výrazně užší (síla tahu) – jeví se světlejší.

5.1.4 Změna barvy

Nejkontrastnější barvou pro bílé pozadí a černé písmo je barva červená. Zelená barva je pro lidské oko málo zřetelná, tedy nesplňuje tak moc požadavky.

5.2 Nevhodné typy vyznačování

5.2.1 Podtrhávání

Nepoužíval se do příchodu psacích strojů. Zasahuje do kresby znaků, tedy nevypadá dobře a snižuje čitelnost.

5.2.2 Prostrkávání

Narušuje šířkami mezer vzhled sazby. Pokud už použijeme prostrkávání, měli bychom se řídit zásadami:

- Použít na začátku a konci prostrčení dvojnásobnou mezeru, než je prostrčení + obyčejná mezera.
Text začíná   p r o s t r č e n í   a končí prostrčení

5.2.3 Odlišný řez písma

Tento způsob je vhodný u sazby slovníků a podobné odborné literatury, kde se nám nedostává dalších způsobů vyznačování.

- Písmo by mělo harmonovat (stejná doba)
- Kombinace různých fontů – používat stejnou střední výšku písma! Bezserifové písmo mívá větší střední výšku písma.
- Nekombinují se písma dynamická (svislá osa tahů) se statickými (vzpřímenými) písmy.
- Vhodná je kombinace dynamické antikvy a statického grotesku.

Tento způsob vyžaduje estetický cit, proto ho já nikdy používat nebudu :).

5.3 Vyznačování a interpunkce

Při vyznačování vyznačujeme pouze jen to, co vyznačeno býti má. U výčtů, kde chceme zdůraznit některé položky, nezahrnujeme do vyznačení čárky a mezery mezi vyznačenými výrazy. Interpunkci vyznačujeme jen tehdy, pokud patří do vyznačovaného textu.

5.4 Smíšená sazba

Do smíšené sazby zahrnujeme zejména pořadovou a technickou sazbu, tedy kombinaci hladké sazby a sazby ostatní.

5.4.1 Pořadová sazba

Nadpisy, rejstříky, seznamy, obsahy, zvláštním typem jsou i tabulky, ...

Pořadová sazba využívá předřazeného zvýraznění (symbol je předsazen zbytku odstavce). První řádek u symbolu je odsazen stejně, jako zbytek odstavce textu.

Mezera na symbol se bere tak, že se vezme největší symbol a použije se jeho nejmenší varianta pro odsazení.

Toto by nemělo nastat:

- položka
- položka 2
- a) položka
- b) položka 2

Každé odrážky mají jinou vzdálenost odsazení.

Pokud se sází jakoby věta rozdělená v položkách seznamu, tak se sází malým začátečním písmenem a končí čárkou. Pokud jsou to jednotlivé položky seznamu, které nedávají jako celek větu, sází se velké začáteční písmeno a na konci tečka, nebo bez ukončovacího znaku (pokud se sází body, nebo jednoslovné položky). Dle pravidel pravopisu bychom měli i v bodové prezentaci sázet jako věty (v prezentacích se ovšem toleruje, jelikož se jedná pouze o položky v bodech s ničím nespojující).

5.5 Sazba tabulek

Kapitola sama o sobě... Podbarvení rastru tabulek se dělá maximálně 20%. Tabulky sázíme o stupeň menším písmem a ještě o stupeň menším písmem popisky tabulek, obrázků, apod. Linky se dříve nepoužívaly. Maximálně jediná na oddělení záhlaví.

- Linka u zrcadla sazby uvnitř textu.
- Odsazení písma od linky půl čtverčíku.
- Odsazení horizontální linky odsazení tak, aby se vešli i všechny akcentované znaky (např. č).
- Šířka linky 0.4 pt.
- Tučná linka 1 pt.

6 Cvičení 6 – 11. listopadu 2010

6.1 Technická sazba

Sazba matematických rovnic, fyzikálních vzorců a další. Pro tuto sazbu je nutný speciální font, který obsahuje technické znaky a nástroj, který podporuje sémantiku matematických vzorců.

6.1.1 Matematická sazba

- Vzpřímené písmo
  - běžné číslice, indexy, „e“ (Eulerovo číslo), „ π “, „i“ (imaginární jednotka) nebo „d“ (diferenciál),
  - značky jednotek (m, h, s, V, N, W, ...),
  - znaky funkční a operátory (log, ln, sin, cos, tg, lim, max, min, sup, inf, mod, ...),
  - závorky, operace, relace (+, −, ·, /, :, ×, =, <, > ...),
  - označení číselných množin – oborů – používá se obvykle bezserifové písmo (N, Z, Q, R, C) nebo také tabulové tučné (zdvojená střední čára v N, Z a dalších).
- Matematická italika (kurziva):
  - proměnné (a , x , f , ...)
  - množiny (A , B , C , ...),
  - veličiny (U , F , t , ...),
  - body a útvary v geometrii (A , B , C , přímka p , ...).

Kromě výběru stylu písma se matematická sazba řídí dalšími pravidly:

6.1.2 Mezery

Rozlišují se mezery mezi kolem relačních symbolů (střední hodnota), kolem binárních operátorů (úzká mezera) nebo za velkými operátory a funkcemi jako suma, integrál, sin, log, lim (úzká mezera). Mezery pak mohou mít určitou pružnost, aby se dal vzorec sázet i v běžném odstavcovém textu se zarovnáním do bloku. Mohou také měnit velikost, pokud se vyskytují v indexu či exponentu.

6.1.3 Zlomky

Zlomky se sází s vodorovnou zlomkovou čarou ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$). Pokud by mohlo dojít k změně řádkování, tak se používá speciálního zlomkové lomítka ($/ - \frac{1}{2}$) a nebo použitím „obyčejného“ lomítka: $3/5$. Pokud použijeme speciální zlomkové lomítka, musíme u většiny zlomků měnit účaří zlomku, což je pracné a tak se moc nepoužívá.

$$^3/7, 3/7, ^3/7, \frac{3}{7}$$

6.1.4 Další zvláštnosti

Sazba matic, binomických rozvoji, ...

$\text{\TeX}$ má celkem 4 velikosti závorek a každá má odkaz na svoji větší variantu. Pokud je varianta největší, odkazuje na 4 znaky ze kterých se dá větší závorka poskládat. (horní znak, dolní znak, roztahující se znak uprostřed a dále střední znak pro složené závorky).

Dále se probíral úvod do $\text{\LaTeX}$. Převážně sazba tabulek, matematická sazba a základní nastavení písma.

$$\int_4^6 x dx$$

7 Cvičení 7 – 18. listopadu 2010

7.1 ConT_EXt

Vytvořen pro sazbu dokumentů, které mají podporovat moderní trendy dokumentů. Podporuje i JavaScript a tedy tím dynamické dokumenty, umožňuje vyplňování inputů a odeslání vyplněného dokumentu přes HTTP.

Odkaz na [web autora](#) – Hans Hagen.

8 Cvičení 8 – 25. listopadu 2010

8.1 Tvorba knihy

Autor je tvůrce textu a zodpovídá pouze za text samotný.

Redakce dodá korektoru textu a zrcadlo sazby – návrh jednoho dvojlistu. Říká jaké jsou vzdálenosti okraje pro sazbu, patičky, hlavičky, marginálie, určuje přesah při tisku (výhmatky, hmatníky – viditelné kapitoly při zavřené knize).

Nakladatelství/Sazeč je zodpovědné za použitý font, jak kniha bude vypadat, za vzhled knihy, zná typografická pravidla a text vysází tak, jak má kniha být.

8.1.1 Stránkový rejstřík

Při návrhu sazby se musí brát v úvahu i tloušťka papíru, aby knihy nebyli příliš rozměrné. Bere se ohled na tloušťku papíru, typ papíru, typ vazby. To, co vznikne po ořezání stránek je *spad*.

8.1.2 Řádkový rejstřík

Zvolí se *chlebové písmo* – základní písmo knihy. Řádkový rejstřík se v hladké sazbě zachovává, u technické literatury většinou nejde.

8.1.3 Záhlaví a zápatí

Neživé záhlaví a zápatí je něco, co se v celé knize nemění (název publikace, jméno autora) – používá se zřídka.

Živé záhlaví a zápatí je např. název kapitoly, čísla stránek.

8.1.4 Paginace

je označování stránek knihy čísly – je dynamické zápatí stránky. Zapisuje se buď na vnější okraj, nebo na střed strany. V beletrii se většinou sází o stupeň menším písmem, v odborných publikacích bývá stejným, nebo tučným písmem, jelikož je důležité a často se dle čísla strany vyhledává.

Dříve (před sto lety), když se psalo na psacích strojích, se přidávali nějaké znaky kolem číslic, aby se zmenšila síla stisknutí klávesy, jelikož do dvou symbolů dáme větší sílu, než třeba do čtyř. Šetřil se tím psací stroj.

Vynechává se na prázdných listech, ovšem každá (i prázdná) stránka se do paginací počítá. V evropské sazbě se počítá první strana knihy, tedy *úvod* mívá

stranu sedm, kdežto angloamerická sazba používá číslování od první strany textu knihy, tedy *úvod* bývá se stanou jedna.

8.1.5 Stránková zarážka, východová stránka

Kapitola začíná většinou na samostatné straně. Většinou se navrhuje zvlášť. Tato stránka mívá nadpis odsazen od horní části zrcadla více, než samotný text knihy – stránková zarážka.

Počet řádků na východové stránce by měl mít alespoň 5 řádků a text by měl být delší, než stránková zarážka.

8.1.6 Titulky a podtitulky

Odstavec se sází většinou písmem velikosti 10 pt. Nejmenší nadpis by měl mít velikost o stupeň větší, tedy alespoň 12 pt (vždy 1.2× větší).

Titulky se většinou zarovnávají na praporek, případně na osu (ne tak běžné). V titulcích nikdy nedělíme slova! Všechny předložky se v nadpisech dávají na stejný řádek jako je slovo ke kterému patří. Na stejný řádek se dávají i ustálená spojení např. *Univerzita Pardubice*.

Titulek by měl mít dvojnásobek volného místa nad titulkem, než pod ním, jelikož titulek patří vždy k textu pod ním, tedy aby byl správně oddělen od předešlého textu.

Důležité titulky by měli být napravo (kapitoly)

8.1.7 Marginálie – poznámky na okraji

Sázejí se o jeden stupeň menším písmem, někdy i jiným harmonujícím písmem. První řádek marginálie se sází zarovnaný s řádkem ke kterému patří, další řádky už sedět nemusí, jelikož mají menší řádkování. Jelikož se jedná o dlouhý sloupec, nezarovnává se do bloku, ale na praporek. Nikdy se nesází ke hřbetu, ale vždy vně! Zarovnává se na praporek k textu (levá strana na praporek vlevo, pravá na praporek vpravo).

8.1.8 Iniciály

První velké počáteční písmeno v odstavci. Čtverec, který zabírá více řádků. První řádek po iniciále je přisazen těsně k ní, další řádky se sází 0.5 em od iniciály. Výjimkou je jednoznaková předložka u které je i první řádek odsazen.

8.1.9 Poznámky

Odděleny čarou, většinou dlouhou 2 em. Většinou číslovány průběžně v rámci celé knihy, nebo kapitoly. Výjimečně jen ke straně, to se moc nepoužívá. Další možností je používat hvězdičky a jiné znaky – nejvíce 3 hvězdičky, pak křížek, . . .

Poznámka může přetéct na další stranu, což je důvod proč je nevhodné číslovat poznámky na strany.

8.1.10 Obrázky a tabulky

Popisky sázíme o stupeň menším písmem.

8.2 Vnitřní části knihy

Signet je vydavatelská značka, většinou umístován na první stránku knihy.

Vakát je prázdný list, který vznikne na sudé straně, pokud následující část má začínat na straně liché. Na vakát neumistujeme paginaci (ale započítáváme jej).

Patitul (Polotitul) jedná se o zkrácený titul. Umistuje se na lichou stranu.

Protitul (frontispis) se umistuje na sudou stranu proti titulu. Může úplně chybět.

Hlavní titul je vstupní strana knihy. Měl by vždy obsahovat název knihy a autora. Sází se nejméně o stupeň větším písmem než kapitola. Slova v něm nikdy nezkracujeme ani nedělíme.

Vydavatelský záznam (autorská tiráž, anotace) se umistuje na sudou stranu za titulem. Text se sází na spodní okraj. Obsahuje spolupracovníky, ISBN (ISSN), u odborných knih navíc anotaci (shora strany).

Věnování či motto

Předmluva je většinou psána někým jiným, a popisuje knihu. Autor může spát předmluvu k novým vydáním.

Úvod píše autor, umistuje se na lichou stranu. Úvod se nečísluje – nemá číslo kapitoly.

Mezi-titul se používá třeba u svazkových knih. Vždy na liché straně.

Rejstřík (index) je abecedně řazený seznam pojmů použitých v textu s čísly stran, kde se text vyskytuje.

Seznamy literatury, vyobrazení nebo zkratk; citace Musí se uvádět: **Primární autorita**. *Název díla* [typ média (např. online, cd-rom, ftp)]. Sekundární autorita. **Označení vydání**. Místo vydání: Nakladatel, **rok vydání**. Rozsah díla. Edice. Poznámky. **Standardní číslo**.

9 Cvičení 9 – 2. prosince 2010

9.1 Seznam literatury

Pokud se na seznam literatury neodkazujeme v textu, řadí se dle abecedy/autora, následně třeba dle data vydání. Pokud se na díla odkazujeme v textu, je možné číslovat dle toho, kde v textu je citováno. Při citaci literatury se uvádí odkaz za citací v kulatých závorkách. V odborných textech by mohlo docházet k záměně s číslováním rovnic/obrázků, tedy se může použít závorek hranatých.

Pokud citujeme doslovně, musí být text v uvozovkách. Citujeme vždy jen původní dokument (tedy necitujeme citaci)! Pokud se pouze textem inspirujeme a necitujeme doslovně – přeformulujeme vlastními slovy se shrnutím – necitujeme v uvozovkách, ale citaci uvádíme.

9.1.1 Možnosti odkazů na seznam citací

- Pokud necitujeme tolik, můžeme dělat citace, jako poznámky pod čarou. Za citací je v horním indexu číslo poznámky pod čarou.
- Pomocí seznamu literatury na konci dokumentu. Citaci uvádíme do kulatých/hranatých závorek za citovaným textem.
- Citace pomocí (Autor a Rok) citace. V seznamu literatury se čísluje pomocí: **Autor. rok. Náz. . . .** Je do citace vsunut autor a rok, pro rychlejší hledání.
- Uvedení vlastního identifikátoru. Např. autor s rokem [TeXbook86]

Doporučený způsob pro citování v bakalářských pracích je pomocí (Autor, rok), případně pomocí číslovaného seznamu.

9.2 Vnitřní části knihy

Glosář je stručný vysvětlující abecední slovníček.

Doslov, Epilog Epilog je dílem autora, doslov píše zásadně někdo jiný. Začínat by měl na liché straně. Pravidla úpravy jsou stejná, jako pro úvod.

Resumé je cizojazyčné shrnutí a sází se obvykle o stupeň menším písmem. Bývá běžné ve vědeckých a odborných publikacích.

Obsah začíná na liché straně. U beletrie bývá na konci knihy. U odborných knih bývá na začátku, jelikož je to rozcestník. Bývá před úvodem.

Tiráž „se uvádí na poslední (liché) straně. Někdy se slučuje s vydavatelským záznamem (na začátku knihy). Sází se základním, o stupeň až dva menším písmem. Je slušné vyjmenovat všechny, kteří se na knize podíleli – redaktora, sazeče, grafika, ilustrátora, tvůrce obálky a vnitřní úpravy, korektora, překladatele, ... Uvádí se také jméno tiskárny, adresa nakladatelství, počet stran, náklad, číslo vydání, případně doporučená cena. Často se zapomíná na uvedení použitého písma, které by se mělo také uvádět.“

Errata je seznam chyb. Vkládá se jako samostatný list do knihy. Sázený o stupeň menším písmem.

Obrázky jsou vsunuty mezi tiskové archy (uprostřed knihy třeba), seznam obrázků bývá někde bokem.

Obálka, desky, přebal Obálka – V2 – je použita u levnějších knih. Vazba – V8 – se používá u kvalitnějších knih. Desky se připojují předsádkou, kam se pomocí přideští přilepí. Přebal je na tvrdých deskách, které mají upoutat (vnitřní část se zahne do desek). Zadní strana obálky a desek má povinný údaj a to ISBN.

Předsádka slouží pro připojení desek ke knize. Je to dvoulist, přičemž část kryje vnitřek desky (přideští) a druhá, volná, ji v proužku spojuje s knižním blokem. Plochy předsádky jsou obvykle volné. U beletrie zde může být ilustrace (mapka u fantasy, seznam vzorců, ...).

9.3 Závěrečné úpravy

Před odevzdáním dokončeného textu by měl autor provést finální úpravy nad textem, aby odstranil překlipy a evidentní chyby a urychlil tak práci na korekturách. Často lze úpravy provádět nahrazujícími příkazy.

1. *Kontrola výskytů pomlček a spojovníků.*
2. *Kontrola jednotek.*
3. *Kontrola českých uvozovek.*
4. *Kontrola jednopísmenných předložek.*
5. *Odstranění násobných mezer. (s/░░░*/░*
6. *Odstranění mezer za interpunkcí.*
7. *Přidání potřebné mezery (za interpunkci).*

8. *Odstranění mezery za některými znaky.*
9. *Úprava teček.*
10. *Čeština.*
11. *Korektura.*

Autor pak zapracuje změny do dokumentu a po provedení finálních úprav jej předá zpět nakladatelství. Typograf-sazeč jej „naliže“ do sázecího programu a naformátuje jej podle připraveného návrhu. Poté se text vytiskne a předá se na závěrečnou korekturu. Opravy se zapracují a po udělení imprimatur se finální text předá tiskárně.

10 Cvičení 10 – 9. prosince 2010

10.1 Korektury

Text před tiskem musí projít korekturou. První je korektura je po stránce odborné (jestli autor v textu „nekecá“). Odstraňuje nestandardní pojmy, korektnost textu.

Druhá korektura je jazyková – proti prohřeškům češtiny – opravuje překlapy, chyby, typografické chyby (chyby proti pravidlům pravopisu).

10.1.1 Korekturní znaménka

Korektury mají své normalizované značky.

10.2 Požadavky tiskárny

Odevzdávání v PDF, správný rozměr, stránky stejnou velikost, včetně vakátu, nesmí být vydané jako dvojstránky a mnoho mnoho dalších požadavků.

10.3 Opravy češtiny

11 Cvičení 11 – 16. prosince 2010

11.1 Typografie na webu

12 Cvičení 12 – 6. ledna 2010

12.1 Jak správně připravit prezentaci

12.2 Unicode

Reference

[1] Hudec Tomáš, *Výukový materiál k předmětu EPD*. 200?.

Části textů jsou doslovně opsány, jiné přepsány vlastními slovy. Tento materiál slouží pouze k výukovým účelům.